

הרב צבי בן ראובן

שימוש ב'נר תמיד' במטבחים מוסדיים

מבוא

אחת מבעיות הכשרות הרווחות והמשמעותיות ביותר בעולם ההסעדה, ה'קייטרינג', אולמות האירועים והמלונאות, היא איסור בישול נוכרי. במטבחים רבים מועסקים עובדים נוכרים בשלל התפקידים במטבח, ופעמים רבות הם אלה הממונים על ה'מטבח החם', כלומר על הבישולים והאפיות במחבתות, בתנורים ובשאר כלי הבישול השונים (צ'יפסר, פלאנצ'ה, גריל וכיו"ב). כידוע חז"ל אסרו לאכול מתבשיל שבושל על ידי גוי, כפי שנפסק ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' קיג סעי' א):

דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי, וגם עולה על שלחן מלכים, שבישלו עו"ג [עובד גילולים], אפילו בכלי ישראל ובבית ישראל, אסור משום בישולי עובדי כוכבים.

א. השתתפות ישראל בבישול נוכרי

כדי להבין את הנושא כראוי אנו נדרשים לשאול - מהן הגדרות איסור זה? אילו פעולות הנעשות ע"י הנוכרי אוסרות את התבשיל?
ישנן כמה אופנים שבהם בישול גויים לא נאסר:

1) לשיטת האשכנזים, כדי להתיר את התבשיל כך שלא ייחשב כבישול עכו"ם, די בהדלקה של האש על ידי ישראל, אף שלאחר מכן הגוי מניח עליה את התבשיל, ודי אפילו בהדלקה של אש שממנה הודלקה האש שתחת התבשיל (כגון נר נשמה גדול שמשאירים לצורך זה). בשעת הדחק (כמו במקרה של עובד סיעודי גוי בבית ישראל), גם ספרדים יכולים לסמוך על שיטת האשכנזים בעניין זה, כל שכן במקרה של גויים שנמצאים בבית ישראל.²

2) כאשר ישראל הניח את התבשיל על אש או בתוך התנור שהודלקו לפני כן על ידי נוכרי, התבשיל מותר.

1. רמ"א, יו"ד סי' קיג סעי' ז.

2. ט"ז, יו"ד סי' קיג ס"ק ו, כתב שיש לסמוך על הקולא של הרמ"א דווקא בבית ישראל; שלחן גבוה, לרבי יוסף מולכו סי' קיג ס"ק י; בית לחם יהודא, סי' קיג ס"ק ט, בשם כמה וכמה אחרונים. יביע אומר, ח"ט יו"ד סי' ו; יחוה דעת, ח"ה סי' נד; שו"ת ציץ אליעזר, חכ"א סי' סא; וגם בשו"ת מנחת יצחק, ח"ז סי' סב, צירף את ההיתר של 'שפחות' שרלוונטי גם אלינו על פי הציץ אליעזר דלעיל.

3) כאשר הנוכרי הניח את התבשיל על האש או בתנור, וישראל ערבב אותו לפני שהגיע התבשיל לשליש בישולו - התבשיל מותר.³

4) כאשר הקדרה כבר הונחה על הכירים וישראל מדליק תחתיה את האש, התבשיל מותר גם לספרדים.⁴

לעומת זאת לשיטת הספרדים, במקרה שבו הישראל הניח את התבשיל למשל על אש נמוכה שלא יכולה להביא את המאכל לבישול מלא, והגוי הגביר את האש או התעסק עם המאכל וגרם לו להגיע לבישול מלא - המאכל אסור, הואיל והישראל לא היה שותף לתהליך שבסופו של דבר בישל את המאכל.⁵ מחלוקת ה'שלחן ערוך' והרמ"א היא לגבי בישול. באפייה של פת או מאפים אחרים לעומת זאת אין מחלוקת ביניהם, וגם ה'שלחן ערוך'⁶ מסכים שדי בהדלקת התנור כדי להתיר את המאפה אף אם הוא הוכנס אליו על ידי נוכרי.

ב. סקירת המציאות בשטה

על פי כל האמור כאן, אנו מבינים שבאפייה של פת או מאפים אחרים, ולשיטת האשכנזים גם בבישול, משגיח הכשרות במטבח יכול להדליק את האש בתחילת יום הבישולים, ובמהלך היום הנוכרי המבשל ישתמש רק באש דלוקה זו ולא ידליק אש חדשה בעצמו. לספרדים לעומת זאת פתרון זה אינו רלוונטי.⁷ אלא שכיום במטבחים המוסדיים ישנן דרכי בישול משוכללות יותר שהופכות גם את הפתרון הנ"ל לכמעט לא רלוונטי. היטיב לתאר זאת הרב ישראל רוזן במאמר בנושא זה:⁸

...כיום במטבחים ציבוריים רבים אין מבשלים על אש פתוחה אלא במתקנים חשמליים למיניהם. הללו מופעלים במח-יד, בסיבוב כפתור או לחצן הפעלה. במצב זה יש בעיה קשה של אי יכולת פיקוח. מי ערב לכך שגם אם יהודי הפעיל את התנור או את הסיר החשמלי - הנוכרי לא כיבה אותו לאחר מכן והפעילו מחדש, ומעשה היהודי הסתלק לו?!

כך גם מראה הניסיון: במטבחים הנוהגים כשיטת האשכנזים, שבה המשגיח מדליק את האש בבוקר והגוי מבשל במהלך היום, פעמים רבות נכשלים למעשה בבישולי גויים לכל הדעות, משום שכאשר האש או החשמל כבים, הטבחים שאינם יהודים מדליקים את

3. שו"ע, יו"ד, סי' קיג סעי' ו.

4. שו"ת בניין אב, ח"ג סי' לז, עמ' קעא, בשם אבני נזר, סי' צו; אך יש לציין את דעתו של הרב מרדכי אליהו זצ"ל שהובאה בכשרות כהלכה, ח"ב עמ' 368, שאסר גם במקרה זה.

5. רמ"א, שם סעי' י.

6. שו"ע, יו"ד סי' קיב סעי' ט.

7. שו"ת אור לציון, מבואות יסודות בדרכי ההוראה, ענף ב, סעי' ה; שו"ת עשה לך רב, ח"ט סי' יב; וכך גם השיב בנושא הגר"מ אליהו זצוק"ל בשבתו כראשל"צ, תשובתו הובאה ע"י הרב עמרם אדרעי בשו"ת עמא דבר, ח"א הל' בישולי גויים, עמ' קצד.

8. 'פתרון הלכטני לבישולי נכרים במטבח מוסדי', פורסם בין השאר באתר מכון התורה והארץ: <https://www.toraland.org.il/1881>

האש בעצמם. כמו כן כיבוי והדלקה של תנור שבו מכינים כיום הרבה מהמאכלים במטבחים גדולים (המכונה תנור 'קומביסטימר') - נעשים על ידי פתיחת הדלת שלו (כיבוי) וסגירתה (הדלקה מחדש). כלומר גם אם נניח שיהודי הדליק את התנור או אפילו הכניס את התבנית לתנור לאחר ההדלקה, מצוי מאוד שלאחר מכן יפתח הגוי את התנור כדי לבדוק את המזון. ברגע פתיחת הדלת התנור נכבה, ועם סגירת הדלת מחדש התנור נדלק מחדש. אם כל זה קרה במאכל שעוד לא הגיע לשליש בישולו - הוא ייאסר גם לשיטת האשכנזים, משום שההדלקה הראשונה של היהודי התבטלה ברגע פתיחת התנור. הבעיה מחמירה עוד יותר בשל העובדה שבמקרים רבים דווקא העובדים הנוכרים הם אלה שנמצאים שנים על גבי שנים באופן קבוע במטבחים, ומטבע הדברים מיומנויות הבישול והפעלת המטבח על שלל הכירות והתנורים שבו מפותחות אצלם יותר מאשר אצל אחרים.

למעשה, אנו מבינים שהפתרון של הדלקת האש בתחילת היום על ידי המשגיח אינו נותן מענה ראוי למציאות שבה נוכרי מבשל במטבח, במיוחד כאשר חלק ניכר מהאוכל נעשה בתנורים שנכבים ע"י פתיחתם ונדלקים שוב בסגירתם, אף במקרה שהמשגיח הדליק את התנור בתחילת ההכנה. גם אם מדברים על אפיית פת ומאפים אחרים בלבד, שבה די בהדלקת התנור גם לשיטת ה'שלחן ערוך' - ישנה בעיה כאשר התנור כבה לחלוטין בפתיחת דלתות התנור, כל שכן במצבים שבהם הנוכרי הכניס את התבניות עם המאפים לתנור והדליקו בעצמו.

ג. פתיחת דלת תנור 'קומביסטימר'

האם פתיחת דלת תנור 'קומביסטימר' מבטלת את פעולתו של המשגיח, כפי שראינו לעיל? בתנורים תעשייתיים ישנו חשש מיוחד, משום שהוא נכבה ונדלק מחדש בקלות רבה ובתדירות גבוהה, בכל פעם שבודקים את המאכל תוך כדי פעולת הבישול או האפייה. אלא שיש לציין לגבי חשש זה שכאשר המשגיח הדליק את התנור לאחר שהכניסו אליו את המאכלים, ישנם פוסקים⁹ שסוברים שלפחות לשיטת אשכנזים אין בכך בעיה הלכתית, שהרי אם מספיקה הדלקת האש או השלכת קיסם במהלך הבישול, ברור שעצם הדלקת התנור מראש ע"י משגיח נחשבת כקירוב בישול - אף שלאחר מכן הגוי כיבה והדליק את התנור.

כך כתב הש"ך¹⁰:

למאי דקי"ל דאפילו הדליק ישראל האש או השליך קיסם שרי לא נ"מ מידי בהא דפשיטא דשרי ואף שכתבתי בס"ק ח' בשם הר"ן דיש לחלק מכל מקום כאן כיון דלא סלקו ישראל רק העובד כוכבים נראה דדמי מיהת לקיסם וכה"ג.

9. הרב עקיבא שלזינגר, ראש כולל רבנים משפט שלום, במאמר שפורסם בכתב עת פעלים לתורה כו, עמ' ס"ד; והסכים עימו הרב רבי משה הלברשטאם, מו"צ ודיין בעדה החרדית בירושלים ובעל מחבר שו"ת דברי משה. וכן כתב הרב חיים מאיר הלוי וואזנר, פעלים לתורה שם, כז, עמ' קה.

10. ש"ך, יו"ד סי' קיג ס"ק יב.

כלומר, לפי שיטת הרמ"א (ובאפיייה גם לשיטת ה'שלחן ערוך') שמתיר בישול גויים ע"י השלכת קיסם - ודאי שגם כאן הקדרה תהיה מותרת ולא תיאסר בגלל הסרה של הסיר מעל האש והחזרתו לשם. זאת משום שלשיטתו די בהשתתפות בבישול וקידומו, וכאן עיקר תחילתו של הבישול אכן נעשה ע"י ישראל. ולא עוד, אלא שאם כאשר הישראל הדליק את התנור המאכלים כבר היו מונחים בו, אותם פוסקים סוברים שדי בזה בעצם גם לשיטת ה'שלחן ערוך' שמצריך הנחה על גבי האש. זאת מכיוון שאחרי שהניח הישראל על האש - אין פעולתו של הגוי מבטלת את ההנחה הראשונית של הישראל. ומאחר שסגירת התנור אינה מועילה להדלקה ללא ההפעלה הראשונית של הישראל את תוכנית האפיייה/הבישול המסוימת שרק מפסיקה בפתיחת התנור וממשיכה בסגירתו - הרי זה כמי שהסיר קדרה מאש דולקת והחזירה מיד לאחר מכן. לזה אפשר לצרף גם את דעת ה'יד שאול' שהובא ב'דרכי תשובה'¹¹ שאומר שכאשר הנוכרי מסיר את התבשיל מהאש לצורך הבישול, זה כלל לא נחשב סילוק. כמו כן אפשר לצרף את הב"ח:¹²

ולפע"ד נראה דכשסילקו הגוי מעצמו קודם שיתבשל כמאכל בן דרוסאי והחזירו אין בו איסור דמי ביקש מידו שיסלקנו ויחזירו הלא אם לא היה הגוי מסלקו היה בשיל ממילא...

כלומר כאשר הגוי הסיר את הקדרה מהאש והחזיר, זה כלל לא מבטל את פעולתו של הישראל. ובשו"ת 'עמק התשובה'¹³ הוסיף סיבה נוספת להיתר והיא שגם כאשר הדלת נפתחת ע"י הנוכרי והתנור נכבה וחומו יורד מאוד - הוא עדיין חם ביותר, וסגירת התנור על ידו רק מוסיפה חום ולא ממציאה אותו מחדש. לכן היתר זה רווח אפילו יותר מהיתרו של ה'שלחן ערוך'¹⁴ לסמוך על החום של התנור מהאפיייה הקודמת בפת עכו"ם. ומה שהיתר זה נאמר דווקא בפת עכו"ם ולא בבישולי עכו"ם, הוא משום ששם החום כבר אינו ראוי לבשל ולאפות, ואילו כאן בפתיחת התנור חומו עדיין רב ביותר ומסוגל לבשל ולאפות (אומנם בקצב ובאיכות שונים, אך הוא בהחלט חום מספיק). אלא שיש שחלקו¹⁵ על ההשוואה שנעשתה לעיל בין פתיחת דלת התנור ובין סוגיית הסרת הקדרה מהאש והחזרתה ע"י גוי שמופיעה ב'שלחן ערוך'. זאת משום שבפתיחת התנור הוא נכבה לחלוטין, כך שזה כלל אינו דומה לנוכרי שהסיר את הקדרה מהאש, אלא דומה יותר לנוכרי שכיבה את האש שתחת הקדרה ואז הדליקה מחדש - מה שאכן מבטל לחלוטין את פעולתו של הישראל. זאת ועוד, גם לפי פסקו של הש"ך ושאר המקורות שהובאו לעיל, נשאר בעיה מציאותית מאוד והיא היכולת לשלוט בעובדים שאינם יהודים

11. דרכי תשובה, סי' קיג ס"ק נז.

12. ב"ח, יו"ד סי' קיג ס"ק ג.

13. הרב יחזקאל ראטה, ח"ט סי' פד.

14. שו"ע, שם סי' קיב סעי' י.

15. הרב יונה שנעק במאמר שפורסם בקובץ תורני 'פעלים לתורה' כט, עמ' קמג; מאמרו נכתב כתגובה בין השאר למאמרו של הרב מיכאל שארף מגיליון כה של אותו כתב עת.

שעובדים באינטנסיביות גדולה, והקושי הנובע ממנה לוודא שאכן כל תבשיל ותבשיל שנכנס לתנור או עולה על האש, אכן הכנתו כרוכה בהדלקה והפעלה ע"י המשגיח. **לסיכום**, גם פסקו של הש"ך אינו פותר את בעיית ההתנהלות הכללית במטבח.

ד. 'נר תמיד'

פתרון טכני שבא לתת מענה לאתגר שאנו עוסקים בו הוא 'נר תמיד'. 'נר תמיד' הינו להבה קטנה שדולקת באופן תדיר ליד כירת הגז באופן כזה שברגע שברז הגז נפתח - האש נדלקת מנר זה שהודלק ע"י יהודי בתחילת כל יום. כך גם כאשר הנוכרי מכבה את כירת הגז - הנר ממשיך לדלוק.

מובן שגם להבה זו צריכה הדלקה מחדש בכל בוקר, אך בהחלט יש בכך פתרון שמאפשר לכבות ולהדליק את להבת הגז ללא צורך לקרוא למשגיח בכל פעם. אלא שכפי שכבר נכתב לעיל, כיום בכל המטבחים הבישול נעשה ברובו במכשירים חשמליים בכלל ובתנורים בפרט, ולא דווקא על אש גלויה שדולקת בגז. לכן גם בתנורים ישנו פטנט המכונה 'נר תמיד'. בתנורים 'נר התמיד' כמובן אינו ממש נר, אלא גוף חימום בעל עוצמה נמוכה (-בחום של כ-80-90 מעלות צלזיוס) שפועל תמיד, גם כאשר התנור אינו דולק. יוצא שכאשר הנוכרי מכניס אוכל לתנור ומפעיל אותו, הוא בעצם רק מגביר חום של תנור שכבר דולק. כך גם מופיע בתשובות של פוסקים שונים¹⁶ שהתירו שימוש בתנורים על ידי התקנת 'נר תמיד' המגיע לחום של 90 מעלות. אלא שבמקרה של תנור, ישנן כמה בעיות שמערערות פתרון זה באפייה וכל שכן בבישול:

בעיה ראשונה: הרא"ש¹⁷ תמה על המנהג לסמוך על השלכת קיסם לאחר ההדלקה וכתב שההיתר הוא אך ורק כאשר הנוכרי מדליק אש מגחלים שהיהודי הדליק. כאן לעומת זאת אין קשר בין האש של היהודי ובין האש שהנוכרי מדליק. הר"ן¹⁸ החמיר אף יותר וכתב שקירוב הבישול על ידי ישראל מועיל רק כאשר ישנה כבר אש שראוי לבשל בה, וגם אם פסק הרמ"א¹⁹ שהדלקת האש מאש שהדליק ישראל מועילה - כאן האש שמבשלת בפועל כלל לא הודלקה מהאש שישראל הדליק, כלומר גוף החימום אינו די עוצמתי כדי לבשל את התבשילים השונים בעצמו. מכאן שלא ברור שזה נחשב כמו השלכת קיסם לאש קיימת. השלכת קיסם מותרת כשיש בה השתתפות בבעירה שמסוגלת לאפות/לבשל, ואילו כאן היהודי מדליק אש שאינה מסוגלת לבשל, ויחד עם

16. הרב מיכאל שארף, כתב עת 'פעלים לתורה' כה, עמ' ע, וכך הביא שם גם משמו של הרב יעקב בלוי, מחבר ספר 'פתחי חושן' וחבר הבד"צ עדה החרדית. וכך כתב גם הרב חיים יודא כהן (חבר ועד הכשרות של העדה החרדית בירושלים) בגיליון כז של אותו כתב עת בעמ' קט; אלא שהוא התנה את ההיתר של 'נר תמיד' בכך שהישראל מכניס את המאפים לתנור ולא רק מדליק אותו, ובכך שאין משתמשים בהיתר זה בתבשילים משום שזה לא 'תופס' לפי שיטת ה'שלחן ערוך' שהרי לשיטתו לא מספיקה הדלקת אש בתבשילים.

17. רא"ש, ע"ז פ"ב סי' לג.

18. ר"ן, ע"ז דף טו ע"ב בדפי הרי"ף ד"ה ואף.

19. רמ"א, יו"ד סי' קיג סעי' ז.

זאת הוא אינו משתתף באש החדשה שכן מבשלת בפועל, שאותה מדליק הנוכרי.²⁰ מצד שני יש כמה סברות המסייעות להיתר זה:

(1) מה שנדרש מהיהודי המסייע בבישול זה 'קירוב בישול'.²¹ גם אם נאמר שגוף חימום זה אינו מהווה השתתפות באותה אש שהדליק הגוי בסגירת תנור ה'קומביסטימר', הוא בכל זאת מהווה השתתפות מסוימת בפעולת הבישול הכללית בכך שהיא מזרזת אותו ולו במעט.

(2) אפשר לצרף את דעת הש"ך²² וה'דרכי תשובה'²³ שראינו לעיל, על פיהם אפשר לומר שפתיחת התנור וכיבוי ע"י הנוכרי אינם נחשבים כסילוק הקדרה, כך שפעולתו הראשונית של הישראל שהדליק את התנור לא בטלה.

(3) אנחנו יודעים שהרמ"א²⁴ מתיר בישול גויים אפילו אם הגוי הדליק אש מנר שיהודי הדליק, כך שלכאורה אין צורך שהיהודי ידליק אש משמעותית לפני הגוי או דווקא ישתתף באש משמעותית שהגוי הדליק לפניו. עם זאת היתר זה של הרמ"א אינו מוסכם אפילו על כל הפוסקים האשכנזים כגון 'ערוך השלחן',²⁵ שכתב על כך: 'אבל באמת הם קולות גדולות ואין ראוי לסמוך על זה רק בשעת הדחק...!'

בעיה שנייה: גוף חימום הדולק במשך כל שעות הפעילות גורם לבזבוז כספי של ממש, שיכול לפגוע בכדאיותו של פתרון זה. מעבר לכך, בנוסף לכירות גז ולתנורים, בכל מטבח גדול ישנן 'מחבתות'. מחבתות אלה נקראות כך, אך בעצם כל מחבת היא מכל גדול מאוד (בתכולה של 100 ליטר בערך) המקובע לקרקע, וגופי החימום נמצאים בתוך דפנותיו, ומכינים בו תבשילים שונים. גם מכשירים אלה ואחרים כגון צ'יפסר ופלאנצ'ה צריכים כמובן הדלקה של יהודי. פתרון 'נר תמיד' פחות מצוי במכשירים אלה. יכול להיות שבעתיד ימצאו יותר מכשירים מעין אלה עם גופי חימום נפרדים, בדומה למה שאנחנו מכירים בתנור, אך כרגע הדבר אינו נפוץ. לסיכום, בראייה הכוללת של הפעילות במטבח המודרני, פתרון 'נר תמיד' אינו נותן מענה לכל הפעילות במטבח, ולכן גם אם הוא יכול לסייע באופן משמעותי - עדיין תידרש השגחה צמודה של משגיח על נוכרי המבשל במטבח. בצורה כזו יוכל המשגיח לעשות פעולות שיועילו להתיר את התבשילים השונים גם לדעת הפוסקים הספרדים.

20. עיין במאמרו של הרב יונה שניק שפורסם בקובץ תורני 'פעלים לתורה' כט, עמ' קמג, שהעיר אף הוא הערה דומה. מאמרו נכתב כתגובה בין השאר למאמרו של הרב מיכאל שארף מגיליון כה של אותו כתב עת.

21. ש"ך יו"ד קי"ג ס"ק ט'.

22. ש"ך, שם ס"ק יב.

23. דרכי תשובה, סי' קיג ס"ק נז.

24. רמ"א, יו"ד סי' קיג סעי' ז.

25. ערוך השלחן, יו"ד סי' קיג ס"ק מד.

ה. יישום פתרון 'נר התמיד' בשטה

פתרון 'נר התמיד' נמצא בנוהלי הרבנות הראשית:²⁶ בתנור קומביסטר שסגירתו גורמת להפעלתו, הסגירה תיעשה על ידי יהודי. לחילופין ניתן להרכיב בו גוף חימום שמגיע לחום של 80 מעלות ודולק תמיד ('נר תמיד').

בשיחה עם כמה ממנהלי המחלקות ברבנות הראשית נאמר לנו שפתרון זה של 'נר תמיד' מיושם בתחום האפייה גם במקומות ברמת כשרות מהדרין, משום שבאפייה לכל הדעות די בהדלקת האש כדי שהיא לא תיחשב פת עכו"ם. לעומת זאת בבישול נעשה שימוש בפתרון זה רק ברמת כשרות רגילה, ולא במהדרין.²⁷ עוד נאמר לנו שפתרון זה מיושם רק לאחר שיקול דעת נקודתי בכל מטבח או מפעל, ולא באופן גורף. ישנם מקומות שבהם פתרון זה נותן מענה ראוי, וישנם מקומות שבהם המשגיח מבין שפתרון זה אינו מספיק משום שרוב הבישול נעשה במכשירים אחרים שאין בהם התקן זה, או שיש במקום זה הרבה הפסקות חשמל, המביאות לביטול פעולתו של המשגיח. גם בבדיקה עם כמה וכמה מומחי כשרות בחו"ל נאמר לנו שישנם לא מעט גופי כשרות שמתמשים בפתרון זה, אלא ששם מטבע הדברים, ישנו אתגר גדול יותר להיות נוכח במפעלים עצמם ולוודא שאכן ישראל מדליק את 'נר התמיד' ושהוא אינו כבה. בשיחה עם גורמים בהנהלת ארגון הכשרות העולמי OU נאמר לנו שהם משתמשים ב'נר תמיד' רק בהדלקת כירת גז מאש דולקת שהמשגיח הדליק בתחילת היום, ולא בפטנט 'נר התמיד' המותקן בתנורים. זאת משום שהם סוברים שאין קשר בין גוף החימום שהמשגיח הדליק בתחילת היום ובין הדלקת התנור במהלך היום על ידי הנוכרי. פתרון נוסף הוא קופסת פיקוד אלקטרונית שדרכה אפשר לשלוט בהדלקת המכשיר מרחוק על ידי הטלפון הנייד. פתרון זה יכול להיות שימושי אפילו במקומות עם כשרות מהדרין, משום שבעזרתו אפשר להדליק את המכשיר רק לאחר הכנסת המאכל לתנור על ידי הנוכרי.

להלן קטע נוסף ממאמרו של הרב ישראל רוזן:

במכון צומת הגו פתרון הלכטכני לבעיה זו, ופותר מנגנון אלקטרוני שאינו מאפשר לנכרי להפעיל מכשיר חימום חשמלי בלא הפעלתו על ידי יהודי, המשגיח או נציגו. יתר על כן, אם יהודי הפעיל את המחבת למשל, והנכרי ניתק 'בין חביתה לחביתה' - הוא לא יוכל להפעילה שוב, מבלי שהיהודי יידרש להגיע למקום.

26. נוהלי הרבנות הראשית לאולמות המפורסמים במרשתת.

27. כך נאמר לנו ע"י הרב אדיריה פנחס, העומד כיום (תשפ"ב) בראש מחלקת מסעדות ורשתות שיווק ברבנות הראשית. ויש לציין שיכול להיות שיתקינו נר תמיד גם במטבחים בכשרות מהדרין כסוג של 'רשת ביטחון', כך שגם אם בטעות מי שהכניס את המאכל לתנור היה נוכרי, לפחות הוא הכניס לתוך תנור שבו כבר הייתה אש דולקת, ועל פי הרמ"א המאכל יהיה מותר. כך אמר לנו הרב חגי בר גיורא, העומד כיום (תשפ"ב) בראש מחלקת תעשייה וחרושת ברבנות הראשית.

פתרון זה קיים כבר עשרות שנים בכמה תצורות שיוצרו על ידי גופים שונים, ואכן נאמר לנו שישנם מקומות בחו"ל שבהם מעדיפים שימוש בשליטה מרחוק על התנורים, משום שבחו"ל הרבה פעמים המשגיח נתקל בקושי טכני גדול להיות במטבח או במפעל כל זמן הבישול. פתרון זה גם יעיל יותר כאשר ישנה שליטה בתנור כל הזמן וישנו מידע עדכני לגבי מצבו - אם הוא דלוק או כבוי. נראה שזהו פתרון יעיל ובטוח יותר מבחינה הלכתית, אף שככלות הכול, כדי שכל אחד יוכל לאכול במטבח שמבשלים בו גם גויים, הפתרון הבטוח ביותר הוא השגחה צמודה של משגיח מנוסה וערני.

סיכום

ישנן כמה מציאויות שבהן עושים שימוש ב'נר תמיד' וכמה שיטות הלכתיות לגביו: א. הדלקת כירת גז מ'נר תמיד' הדולק לצידה: כולם מסכימים שפתרון זה מועיל לשיטת האשכנזים, אם כי ישנו פער מעשי-יישומי במקרים שבהם 'נר התמיד' נכבה מסיבה זו או אחרת.

- ב. הפעלת גוף חימום נפרד שלא נכבה מפתחת דלת התנור התעשייתי (קומביסטימר):
1. ישנם פוסקים הסוברים שבמקרה שההפעלה הראשונית נעשתה ע"י ישראל, אין צורך בגוף החימום הנפרד, משום שלשיטתם פתיחת התנור וסגירתו מחדש אינן מבטלות את פעולתו של היהודי שהפעיל את תוכנית הבישול או האפייה.
 2. ישנם פוסקים שרואים צורך בגוף חימום זה וסוברים שהוא מועיל כדין השלכת קיסם באפייה, ולשיטת האשכנזים גם בבישול.
 3. ישנם פוסקים שלא מסכימים עם השימוש בפתרון זה משום שהם אינם רואים קשר בין גוף החימום שלא מסוגל לבשל/לאפות בעצמו ובין הפעלת התנור ע"י הנוכרי.

